ÇAĞDAŞ SERAMİK ESERLERDE GEMİ FORMU

Tuba KORKMAZ[1]

ÖZ

Su üstünde yol alabilmek insanlık tarihini kökten değiştiren bir hareket olmuştur. Bunun için ilkel araçlardan daha donanımlı ve denizler aşabilecek denli güçlü gemiler yapabilmek teknoloji açısından da büyük gelişmelere sebep olmuştur. Sözlükte su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan, büyük deniz taşıtı tanımıyla yer alan geminin ana yurdu İÖ 4000 sonlarında Mısır olarak bilinir. Gemi bizleri bildiğimizin ötesine taşıyan ve merakımızı tatmin ederken yeni yerler keşfetme arzumuzu kamçılayan bir araçtır. Geminin sanatsal ifade aracı olarak kullanımı çok eskilere dayanır. Çini tabaklardan yağlı boya tablolara kadar sanat tarihinde birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. Günümüz çağdaş sanatına baktığımızda ise hala estetik ve derin anlamlara sahip bir form olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu araştırma içinde dünyada çeşitli ülkelerde gemi formunun seramik sanatçıları özelindeki kullanım farklılıklarını göstermek hedeflenmiştir. Sanatçıların bakış açısından gemi formunun içeriği ve seramik alanındaki farklı tekniklerin kullanımları üzerinde durulmuştur. Bazı sanatçılar ile birebir görüşmeler yapılarak seçtikleri bu formun kendileri için içerdiği anlam açılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Seramik, Gemi Formu, Çağdaş Sanat

[1]Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çan Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, tubakorkmaz@comu.edu.tr

*Bu makale I.SADA Uluslararası Disiplinlerarası Sanat Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

SHIP FORM IN CONTEMPORARY CERAMIC ART

ABSTRACT

Moving on the water has been a movement that radically changed the history of humanity. For this reason, it is more technologically advanced than the primitive vehicles and able to build strong ships that can overcome the seas has also caused great improvements in terms of technology. In the dictionary, the main dwelling of the ship, which floats above the water, and which carries the human and the cargo, is known as Egypt in the late 4th century BC. It is a vehicle that carries our ship beyond what we know and whips our desire to discover new places while satisfying our curiosity. The use of the gates as an artistic expression tool is based on very old ones. In the history of art, from the tile to oil paintings, there are many confrontations in the field. When we look at contemporary art today, we still see it used as a form with aesthetic and profound meanings. In this research, it is aimed to show the usage differences of ceramic formers of ship form in various countries in the world. From the point of view of the artist, the content of the ship form and the use of different techniques in the field of ceramics are emphasized. The meaning of this form has been opened for them by making interviews with some artists.

Keywords: Art, Ceramic, Ship Form, Contemporary Art

GİRİŞ

Gemi, insanoğlunun gündelik hayatın zorluklarını aşmak için keşfettiği en önemli araçlardan biridir. Antik dönem toplumlarının, gemi ile nerede ve ne zaman tanıştıkları tam olarak bilinmemekle birlikte bugünkü işaretler Mısır'ı göstermektedir. Girit Adası'nda Minos Uygarlığı'na ait izlerde de tekneye ait buluntular vardır. Bugüne dek yapılan çalışmalar, gemilerin, toplumların birbirleri ile kaynaşmalarını sağladığını ve uygarlıkların gelişmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir. (Civelek; 2014)

Bugün seramik buluntular üzerindeki gemi formlarından yola çıkarak eski tip gemiler hakkında fikir sahibi olabiliyoruz. Bunun yanında bilinen seramik malzemenin kendinden işlevsel amaçlı şekillendirilmiş tek kişilik teknelerin de olduğu bilinmektedir. Çömlek tekne modeli yalnızca Nil Delta'sı gibi bataklık ve kayalıksız sularda kullanılabiliyordu. Aynı şekilde kil tekneleri Yunanlıların da kullandıkları bilinmektedir. Yunan vazoları üzerinde Heracles'i, kendi boyutlarında olan bir kil tekne içinde seyahat ederken gösteren resimler vardır. (URL-1) Gemiler, ilk kullanıldığı andan itibaren günümüze kadar izlediği geniş yolda, hayatın içerisinde hep var olmuştur, denizler hâkim olunamayacak kadar büyükken, kıtaları ve insanları birbirine bağlamıştır. Kimi zaman aşklara kimi zaman savaşlara konu olmuşlar, kültürlerarası etkileşime neden olmuşlardır. (URL-2)

Gemiler sıradan bir ulaşım aracından fazlasıdır. Kimi zaman içinde bulunan insanlar tarihi değiştirmiş, kimi zaman ise kendileri tarihin önemli kilit taşlarından olmuşlardır. Örneğin dünyanın yuvarlak olduğunu bir yelkenli gemi aracılığı ile öğrendik, Amerika'yı keşfeden Kolomb yolculuğuna bir gemiyle çıkmış, evrim teorisini ortaya atan genç Darwin teorisi için bir gemiyle dünyayı dolaşmıştır. Hemen hemen tüm dünya mitlerinde yer alan tufan hikayesinde hayat yeniden bir gemiden başlamıştır. Gemiciliğin insanlığın ortak hafızasında elde ettiği haklı itibar belleklerimizdeki yerini korumaktadır. İnsanlık büyük ve ihtişamlı gemilere güçlü motorlar takmadan çok önce de büyük kara parçalarını çevreleyen sular üzerinde yelkenlileriyle dolaşmaya başlamıştı. Ancak buharlı makinelerin icadıyla gemicilik bütün sanayi gibi çığır atlamış ve ulaşılmaz kıtalarını yakın kılmıştır. (URL-3) Günümüzde birçok ulaşım aracı olmasına rağmen gemiler hala değerini ve önemini korumaktadırlar. Ortak hafızamızda bazen acı anılarla yer etmiş bazen umut verici anılarla var olmuştur, ancak her iki yönüyle de ortak kültür tarihimizde geminin yeri ve önemi yadsınamaz.

GEMİ FORMUNUN SANAT TARİHİNDEKİ YERİ

Kültürel anlamı ve formundaki estetik öğeler sebebiyle, gemileri her çağda sanatçıların tercih ettiği bir nesne olarak görmeye aşinayız. Tarih boyunca çokça kullanılan gemi formunun ilk örneklerini seramik buluntular üzerinden izleyebiliriz. Mısır'da bir çocuk mezar buluntusundaki tekne modeli, M.Ö. 5300-3000 yıllarına tarihlenir (Resim-1). Pişmiş toprak form bize zamanın gemi formlarıyla ilgili bilgiyi verir. Bilinen başka bir gemi görseli de Asur Kralı Sin-ahbe-riba zamanındaki (M.Ö. 704-681) Dicle ve Fırat nehirlerindeki taşımacılıkta kullanılan gemilerin temsilidir. (Resim-2) Duvar kabartmasında rölyefi olan bu geminin biraz daha gelişmiş hali halen bazı toplumlarda kullanılmaktadır. (Beydiz, 2013)

Resim-1: Pişmiş Toprak, 11 x 40.5 x 10.5 cm, The C. Herbert Ocumpaugh Collection

Antik Yunan vazolarından Osmanlı dönemi çini tabaklarına kadar, gemilere sanat tarihinin birçok farklı zaman diliminde rastlamak mümkündür. (Resim-3) Denize kıyısı olan tüm coğrafyaların üzerinde yaşayan kültürlerin buluntularında sıkça karşımıza çıkan gemi temsilleri zaman zaman dekor amaçlı kullanılmış, zaman zaman formun kendisi şekillendirilmiştir.

Geçmişte kullanılan gemi formu betimlemeleri üzerinden bugün sosyal bilimciler ve araştırmacılar toplumların gelişmişlik seviyeleri ve kültürleri hakkında birçok bilgi elde edebilmektedirler. Bunun yanı sıra günümüz sanatçıları için de önemli bir referans olarak yerini koruyan gemi formları, çağdaş sanatçılar için ayrı bir anlam da ifade edebilmektedir.

Resim-2: Çanakkale Yapımı Sırlı Gemi Betimli Tabak, 8.Yüzyıl İkinci Yarısı

GÜNÜMÜZ SERAMİK SANATÇILARINDAN GEMİ FORMU ÖRNEKLERİ

Gemi formu, geçmişte olduğu gibi bugün de, sanatın bazen öznesi bazen de aracı olmuştur. Sanatçılar tarafından farklı anlamlar yüklenen form, seramik sanatçılarının da tercih ettiği biçimlerdendir. Bu çalışmada örneklenen sanatçılar seçilirken güncel ve birbirinden farklı teknik ve anlamlarla çalışan seramik sanatçıları tercih edilmiştir. Seramik malzeme ile çalışmayan sanatçılar bu çalışma için kapsam dışı tutulmuştur. Çalışmalarında süreklilik halinde olmasa da sıklıkla gemi formunu kullanan sanatçılardan biri olan Mary Fischer, 40 yaşında bir arkadaşıyla yerel bir tesiste, Austin'deki Dougherty Sanat Merkezi'nde çamur şekillendirme dersleri almasıyla birlikte seramikle tanışmıştır. Çalışmalarında daha çok mimari öğelere yer vermiştir. Fonksiyonel seramiğin harika olduğunu ama kelime dağarcığında olmadığını fark etmiş ve çalışmalarını 'kör bulanıklık' olarak tanımlamıştır. Aldo Rossi, Hans Coper, Plains Kızılderilileri, kunduz barajları ve termit tepeleri esin kaynağını oluşturmaktadır. (URL-4) Mary Fischer daha çok binalar, çatılar ve bacalar şekillendirir. Çalışmalarında izlediği teknikte seramik levhaları ve ekstrüde edilmiş kil parçalarını kullanmaktadır. (Resim-4) Heykellerini bir tür lego oyunu gibi parçalardan inşa eden sanatçı, sanat anlayışını şu şekilde açıklamaktadır: 'Çamurla sadece yaptığım şeyi yapıyorum, çünkü istiyorum. Neden ve niçin diye sormak özgürlüğünü elinden almak anlamına gelir. Bir gün doğru olan,

bir sonraki gün olmayabilir. Bir gün yemin edersin, bir sonraki lanet. Doğada olduğu gibi, değişkenlik bir kuraldır ve her şey iyi demektir.' (URL-5)

Elif Aydoğdu Ağatekin'in 2014 yılında Ankara'da gerçekleştirdiği sergisi 'Boşu Boşuna'da sergilediği çalışması 'Kaçış' gemi formunun seramikteki kullanımına güzel bir örnek teşkil eder. (Resim-5) Bu çalışmadaki küçük kayık aslında formun amacı değil de aktarılmak istenen duygunun bir aracıdır. İnsanın kendinden kaçmak istediği zamanlara işaret eden kayık, takılıp kalmıştır. Kişi kaçar ama çemberden çıkamaz. Atık seramik malzemelerden kurduğu kompozisyonlarla izleyenin duygularına ışık tutan çalışmaları içinde politik söylemlerine de yer vermektedir. Sanatçı aynı zamanda öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarına da devam etmektedir. (URL-6)

Resim-3: Mary Fischer, Gemi I, plaka ile şekillendirme

Cathy Rose, fantastik, figüratif porselen heykellerinde dönüşüm ve yeniden doğuşu sorgulamaktadır. (Resim-6) Figürlerindeki meditatif yüz ifadeleri ve duruşları ile zarif, uzamış uzuvlarda da ifade edilen bir kırılganlık ve hassasiyet duygusu porselenin kırılganlığı, sağlamlığını, figürlerini bir güç duygusuyla özdeşleştiren paradoksuna dayanır. (URL-7) Kendisi sanat görüşü için şunları söylemektedir: 'Sanat yapmanın sadece benim yaptığım şeyin değil, ben olduğumun merkezi olduğunu biliyorum. Bu benim aynam, öğretmenim, tesellim. Beni görmeme izin verdi ve beni iyileştirdi.' (URL-8) Debra Fritts, el yapımı kadın formları ile derin ilkel bağlantılarımızı kutsar. Çalışmalarındaki figürleri için Fritts "Kadını ifade etme

ihtiyacı zamanın başlangıcından itibaren kültürlerde izlenebilir ve benim atölyemde de görünmeye devam ediyor" diyor. (URL-9) Onun çalışmalarında seramik insanlığın, toprakla olan fiziksel bağını yeniden doğrular. Kil bloklardan sezgisel olarak çalışan ve formlarını bu yöntemle ortaya koyan sanatçı aslında her bir çalışmasında bir hikâye anlatmaktadır. Hikayeleri bir olayı sorgulamak amacıyla yapılmış ya da sadece günlük yaşamdan bir sahne olabilirler. (Resim-7) Aramasını çekirdeğe ulaşıncaya kadar sürdürür. Fritts bir ressam gibi yaklaşır seramiğe, oksitler, astarlar ve sırlar ise O'nun paletidir. (URL-10)

Resim-4: Jon Gariepy, Gemi, Sırlı Seramik

Gudrun Klix 45 yıldır kil ile çalışıyor. Seramiğe olan tutkusu, Kanada'da bir seramik kampına katıldıktan sonra başladı. Başlangıçta, Japon halk seramiklerinin Mingei geleneğinden esinlenmiş fonksiyonel taş eşyalarını üretti. Kısa bir süre sonra daha fazla gelişmeye duyulan ihtiyacı hissetmiş ve ABD'deki en iyi seramik MFA programlarından birine kabul edildi. Sonrasında heykel ve enstalasyon ile ilgilenmeye başladı ve malzemenin beklenen nosyonlarını sorgulayan bir dizi fikirle denemeye başladı. Aynı zamanda kilin temellerini ve kökenlerine de atıfta bulundu. (Resim-8) Yıllar boyunca yaptığı çalışmalarda, serbest duran heykelleri ve gemileri içermektedir. (URL-11)

Denizci bir aileden gelen İrfan Aydın'ın eserlerinde gemiler ayrı bir yer tutar. Yelkenleri, kürekleri özenle oluşturulmuştur. (Resim-9) Gemi formları "Trireme" olarak adlandırılan ilk gerçek savaş gemisi olarak kabul edilen gemi formlarından

esinlenerek yapılmıştır. (URL-12) Sanatçı malzemesine duyduğu saygıyı şu şekilde dile getirmiştir: "Kil kendi içinde bir zamana sahiptir. Malzeme olarak milyonlarca yıllık bir serüveni vardır, zamana direnmemiştir, sadece şeklini değiştirmiştir, on binlerce yıllık insan belleğinin de taşıyıcı öğesi olmuştur. Varlığını ve taşıdığı hikâyeyi size ulaştırmıştır. Sizin hikâyenizi de taşımaya başlamıştır, milyonlarca yıldır yaptığı gibi…" (Aydın, 2013: 57)

Resim-5: Goodwin-Jones, Gemi, Raku Tekniği

Seramiklerinde gemi formunu sıklıkla kullanan bir diğer sanatçı da Jon Gariepy'dir. Sanat eğitimini California'da alan sanatçının gemilere ilgisini çocukluğunu geçirdiği Los Angeles limanı açıklayabilir. (Resim-10) Halen limanda çürüyen eski teknelerin parçalarını, tersaneleri izlemeye devam etmektedir. Sanat anlayışını şu şekilde ifade etmektedir: 'Kavram ve kişisel hakikati ele alırken, amacım en temel araç ve teknikleri kullanarak olağandışı ve ilginç bir şey yapmaktır.' (URL-13)
Sarah Vernon, tekneler, kuşlar, tavuklar ve traktörler gibi çevresindeki nesnelerden etkilenerek bunları seramiğine aktarır. (Resim-11) Thames nehri kıyısında yaşadığı zamanlardan sürekli gözünün önünde olan gemileri renkli sırlar kullanarak seramiğe aktarır. 2003'te kırsal Fransız kırsalına geçtiğinde yeni deneyimler edinir ve yaşam tarzı değişerek yeni çalışmaları için ilham kaynağı olur. Yeni dönem çalışmalarında bu yüzden gemi formuna pek rastlanmamaktadır. (URL—14)

Goodwin-Jones, Richard ve Julie'nin ortaklaşa kurduğu bir seramik atölyesidir. Richard, 1984'te Art College'den ayrıldığıktan sonra sadece Raku ile çalışmış ve bu teknikte uzmanlaşmıştır. Julie yaklaşık 15 yıl boyunca el yapımı tekstil ürünleri üretmiş ve aynı zamanda Richard ile ortak girişimde bulunmadan önce de sanat ve el

sanatları geliştirme alanında çalışmıştır. Çalışmalarında 5 yıl yaşadıkları Brittany ve Cornwall limanlarının, tersaneleri ve kıyılarının da bulduğu renkler ve dokulardan etkilenmişlerdir. (URL-15) Her ikisi de paslı gövdeleriyle karakteri olan eski tekneler yapmaktadırlar. (URL-16)

Resim-6: Mark Smith, Gemi, Renkli Astar ve Renkli Çamur

Mark Smith'in her eseri denizden ilham almaktadır. Kendine özgü bir görünümleriyle heykellerinin her biri bir hikâye anlatır. Fikirlerini ifade ederken farklı yollar ve yeni yaklaşımlar oluşturmak için çeşitli süsleme teknikleri kullanmaktadır. Mark'ın eserleri kıyı yaşamı, mimari ve doğal çevrenin ahşap, metal ve taş gibi malzemeler üzerindeki etkilerini taşımaktadır. Kıyı şeridinde bulunan nesneler çoğu kez çalışmanın bir parçası haline gelir. (URL-17) Gemiler, tekneler ve enkazlar işinin ana dokusudur. Kilden yapılmış gemileri Yedi Denizde yelken açmış gibi görünen eskitilmiş dokularıyla görsel bir şölen sunarlar. (URL-18) İşinin ana kumaşı, geri kazanılmış kereste ve metal ilaveleri ile seramiktir. Onun parçalarında yolculuklarda keşfedilen buluntu nesnelerinin izlenimleri vardır. Deniz ağartılmış boyalı kereste izlenimi veren mat renklerle bitirilmişlerdir. (URL-19)

Fatih Karagül, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde seramik eğitimine başlamış, sanatçı olmanın yanında akademik çalışmalarına da öğretim üyesi olarak devam etmektedir. Seramiği tasarımlarında bir malzeme olarak kullanan sanatçı, bunun yanında metal ve kağıt gibi farklı malzemeleri de yardımcı eleman olarak

kullanmaktadır. Şekillendirme ve düşüncelerini aktarmadaki en uygun malzemeler arasında yer alan seramiği, farklı pişirim derecelerinde farklı etkiler oluşturması nedeniyle tasarımlarında tercih etmektedir.

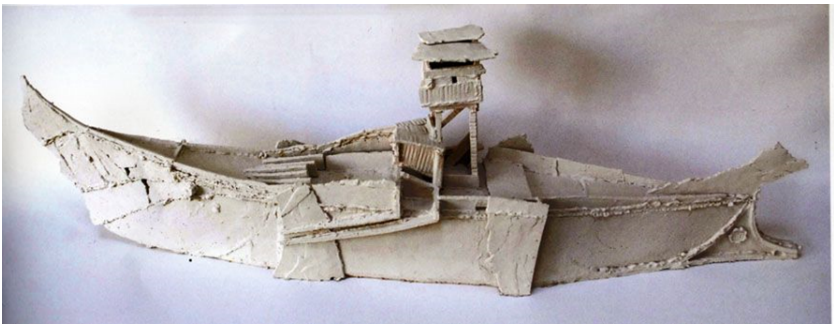

Resim-7: Fatih Karagül

Gemi biçimini çalışmalarında kullanması konusunu şu şekilde açıklamaktadır: ‘Öncelikle bir deniz kenti ve ülkesinde yaşamamla bağlantılıdır. Buna ek olarak yaşadığım coğrafyanın bünyesinde barındırdığı tarihi geçmiş, mitoloji ve arkeolojisinde sıklıkla gemilerin ele alınması, tema olarak gemi biçimini seçmemde etkili olmuştur. Biçimsel olarak yerel unsurların tasarım elemanı olarak yorumlanıp, ulusal ve uluslararası sanat etkileşiminde kendi kültürümüzü gemiler ile yansıtabilmek, bir yöntem olarak benimsediğim bir diğer unsurdur. İlyada ve odesya da ele alınan gemiler, Çanakkale'deki gemicilik faaliyetleri ve geleneksel Çanakkale seramiklerindeki gemi biçimli lambalar, batının gemiler ile işgaline karşı koyan Nusrat figürü, kendi gemilerimi oluşturmada önemli esin kaynaklarıdır. Ayrıca gemiler hayata dair pek çok unsurun taşınmasında aracılık etmiştir. Batı uygarlığının şekillenmesinde Pek çok savaş, kültürel emperyalizm, soy kırımlar, salgın hastalıklar gibi olumsuz temaların da gemiler aracılığıyla yaşandığı gerçeğinden hareketle, bu duruma direnişin temelinde yine gemileri görmekteyiz. Aynı zamanda sanayi devrimi sonrası gelişen gemi inşa yöntemleri ile tasarım olarak da gelişimini sürdüren gemiler aynı zamanda romantik bir ayrılış ve varış hikayesidir de. Tüm bunlar bir araya geldiğinde tasarımlarımda kullandığım ve gelecekte de kullanmaya devam edeceğim sembolik bir figür olarak vaz geçemediğim bir tema olacaktır.’ (Sanatçı ile yapılan yazılı görüşme)

KİŞİSEL YORUMLAR: 'ODYSSEUS'UN GEMİLERİ' SERGİSİ

Kişisel yorumlarımda gemi formunu ilk olarak 25 Nisan 2018 tarihinde Çanakkale Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde açılan Odysseus'un Gemileri 'Troia'dan Ithaka'ya Yolculuk' sergisinde deneyimledim. Serginin ana teması Truva savaşı sonrası evi Ithaka'ya dönmek üzere 12 gemi ile yola çıkan Odysseus'un yolculuğunu anlatan Homeros'un büyüleyici eseri Odysseia üzerine kurulmuştur.

Resim-13: Tuba Korkmaz

> *Odysseus, tıpkı çağının diğer kahramanları gibi, savaşa, evinden uzağa düşmüştür. Ve yine diğer –epik- kahramanlar gibi, genç yaşta, savaşarak, kahramana uygun biçimde ölmelidir; ancak böyle kahramanlaşabilir. Oysa o, eve dönmek istemektedir. Ölümden her kaçışı, eve giden yolu kapatan bir lanete dönüşür. Kurnazlığıyla atlattığı her tehlike, yoluna çıkan tuzağı kurar. Eve giden yol, labirentleşir; savaşta geçen yılları, yolda tekrarlar. Kimse yaşattığını, yaşamadan ölmez denir; Odysseus'un öyküsü bunu anlatır. (Kanca, 2018)*

Sergi içinde 'Laistrygonlar'ın Aldıkları:11 Gemi', 'Yola çıkış: 12 Gemi', 'Ailos'un Tulumu' gibi içinde bir çok gemi figürü barındıran serilerin yanında, 'Ithaka'ta Varış' ve ya 'Yolculuk' gibi tekli gemi figürü çalışmaları da mevcuttur.

> *Odysseus'un yolculuğu gemiyle başlar, sürer, gider ve biter. Birçok kültürde gemi, dünyalar arası geçişi sağlayan bir araçtır: Blinen dünyanın ötesine, haritaların bittiği yerlere, öte dünyalara taşır yolcusunu. Öte yandan, ev gibi yaşamı sürdürme gücü yoktur; olsa olsa bir eşiktir, evle ölüm arasında.' (Kanca, 2018)*

Odysseus'un Gemileri'ni üzerinde yol aldıkları denizin dalgalarından ayrı düşünmek pek mümkün değildir. Heykellerde zaman zaman gemiler dalgaların içinde kaybolmak üzereyken karşımıza çıkar, bazen de dalgaların tepesine binmişken… oldukça basit bir form üzerine inşaa edilen gemiler seramik malzemenin plaka halinde kullanılması ile kurulmuştur. Yelkenleri ve direkleri özellikle vurgulanmıştır.

Resim-14: Tuba Korkmaz

SONUÇ

Su üstünde yol alabilmek insanlık tarihini kökten değiştirmiştir. Bunun aracı olan gemi, merakımızı sembolize eden, yeni yerler keşfetme arzumuzu kamçılayan bir form olarak sanatta da hep kullanılagelmiştir. Bu çalışma ile görmekteyiz ki gemi formu, sanat tarihinde sıklıkla olmasa da süreklilik halinde karşımıza çıkmıştır ve halen çağdaş seramik sanatında da tercih edilir bir biçimdir. Sanatçılarda farklı teknik ve anlamlarla kullanımı üzerinden örneklerini gördüğümüz bu form bize

göstermektedir ki estetik olduğu kadar anlamlı olması sebebiyle de gelecekte de kullanımını göreceğimiz aşikardır.

KAYNAKLAR

Aydın, İ. (2015). *Apollon Ve Faresi,* Kişisel Sergi Kataloğu, Dar't Sanat Galerisi.

Beydiz, M. G. (2013). Osmanlı Gemi Tasvirleri, Kabalcı Yayınevi

Civelek, A. Başıbüyük Ö. (2016). Antik Dönem Seramikleri Işığında Gemiler, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1 (Sf. 13-22)

Kanca, E. (2018). *'Eve Giden Yol' Odysseus'un Gemileri:Troia'dan İthaka'ya Yolculuk,* Çanakkale Devlet Güzel Sanatlar Galerisi Sergi Kataloğu

Karagül, Fatih ile elektronik posta yoluyla yapılmış görüşme e-posta: fkaragul@comu.edu.tr

url-1: http://yenikapibatiklari.com/batiklar/eski-cagda-gemi-yapimi

url-2: http://adumilas.adu.edu.tr/web/catalog/file_download.php?file_id=3047

url-3: http://www.sureyelken.com/yelken/tarihte-ilk-gemiler/

url-4: http://www.texasclayfestival.com/fischer/

url-5: https://roanandblack.com/fischer/mary-fischer/

url-6: http://www.elifaydogduagatekin.com/

url-7: https://www.artsy.net/artist/cathy-rose

url-8: https://www.cathyrose.com/about-2/

url-9: http://www.debrafrittsartist.com/about/

url-10: http://www.echtgallery.com/debra-fritts/

url-11: https://www.australianceramicscommunity.com/listing/gudrun-klix/

url-12: http://dergipark.gov.tr/download/article-file/229867

url-13: http://www.jongariepy.com/

url-14: http://www.studiopottery.co.uk/profile/sarah/vernon

url-15: https://www.gowergallery.co.uk/artists/goodwin-jones/31

url-16:https://goodwin-jonesceramics.co.uk/product-category/gallery-3d-seagoing/

url-17: http://www.studiopottery.co.uk/profile/mark/smith

url-18: http://www.sukicraftgallery.co.uk/mark-smith/

url-19: https://heartgalleryblog.wordpress.com/tag/mark-smith/